

I.V. Steblava, *Ritm ı smisl v klassičeskoj tyurskojazyčnoj poezi, Moskva 1993, Nauka, 180 s.*

Klasik Türk şürinde vezin-anlam ılışkısı, edebiyat araştırmacılarının son yıllarda daha sık olarak ele aldıkları bir konu oldu. Rus turkologlarından I.V. Steblava'nın eseri de bu konunun Doğu Türkçesi metinleri çerçevesinde "Vezin ve anlam", "Anlam ve kafiye", "Anlam redif" başlıkları altında incelendiği dikkate değer bir çalışmadır. Yazar eserinde Lutfi (1366-1465), Nevâî (1441-1501) ve Babur (1483-1530)'un şürleri başta olmak üzere XV. asrın ikinci yarısıyla XVI. asrın ilk çeyreği arasındaki zaman diliminde, Orta Asya Türk şürini metinlerini esas almıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde (s. 7-52) vezin ve anlamın birbirine etkileri söz konusu edilmiştir. Burada, metin analizinin ne kadar önemli olduğu; veznin, metnin anlamına uygun olarak ele alınması gerektiği, şürde bulunan müşahas imajların vezin ve anlam birleşmeleriyle şürdeki durgunluğu gıderdiği belirtilmektedir. Şürde ritmik tekrarlar vezin ile anlamın uyuşması için sıklıkla başvurulan yollardandır.

İkinci bölümde (s. 53-88) anlam ve kafiye ele alınmış ve klasik Orta Asya Türk şürü üzerinde yapılacak derinlemesine bir çalışmayla kafiye kelimeyi üzerine basarak okumanın kulağa hoş geldiği ve anlamın anlaşılmasına yardım ettiği hususunun daha iyi kavranabileceği belirtilmiştir. Kafiye, vezin ve ses anlam ile ne kadar ustalıkla birleştirilirse şür de o kadar güzel olmaktadır.

Üçüncü bölümde (s. 89-129) anlam ve redif arasındaki ılışkı anlatılmaktadır. Bu bölümde, redifin cümlelerin tabii bir parçası olduğu, anlama uygun birleşmeleri ortaya çıkardığı, cümlede estetik oyunlar yapılmasına yardım ettiği ve metinlere şarane bir güzellik kattığı anlatılmaktadır.

Eser "Sonuç" (130-132) ve "Kaynakça" (133-134) bölümleriyle sona erer. Bu bölümlerden sonra Arap harfli örnek metinler (135-176) ve "İngilizce özet" (177-179) ilâve edilmiştir.

I.V. Steblava çalışmasında gazel, rubaî, tuyuğ, mesnevi gibi nazım şekilleriyle bunlarda sıklıkla kullanılan vezinlerin, redif ve kafiye gibi şekil unsurlarının anlamla olan ılışkısı üzerinde durmuş; XI. asırdan itibaren Arap ve Fars şürinen tesirinde gelişmeye başlayan bu şür tarzının, XV. XVI. asırlardan itibaren Türk şür dilinin kendine has kuvvetli bir çatı oluşturmasıyla orijinalitesine kavuştuğunu ifade etmiştir. Türü nazım şekilleriyle, kafiye, redif gibi şekli unsurların anlamla olan ılışkısının Doğu Türkçesi metinleri çerçevesinde ele alındığı bu çalışma, aynı metodun Anadolu'da gelişen Türk şürine de uygulanmasıyla çok ilgi çekici sonuçlara ulaşılabileceğini göstermektedir.